

OP GEVOEL EN GEZOND VERSTAND

Inleiding

Ga met een stel ouders van minderjarige kinderen om de tafel zitten, en binnen een halfuur gaat het over opvoedkwesties. Schermgebruik, alcoholgebruik, onhandige motoriek, slaapproblemen, te weinig inzet op school of juist te veel, driftbuien, seksuele voorlichting, grote mond, te weinig of te veel vrienden, te weinig of te veel eten; er is geen huishouden waar opvoeders niet met dat soort vraagstukken te maken krijgen.

Vanaf het moment dat onze zoons en dochters geboren worden, hebben we vragen over hoe we ons moeten gedragen tegenover onze kinderen. Ik heb zelf minstens dagelijks een vraag over de opvoeding van mijn twee tieners, en als ik mijn eigen ouders mag geloven, blijven die vragen levenslang, ook al zijn de kinderen al lang en breed het huis uit en zijn er zelfs kleinkinderen. En zo gek is dat niet: je wordt per slot van rekening zonder veel kennis van zaken in dat ouderschap gekatapulteerd, en probeert er, koersend op gevoel en gezond verstand, een weg in te

zoeken, met veelvuldig struikelen tot gevolg. Vandaar de titel van dit boek: *Andere ouders doen ook maar wat*.

Het gekke van deze tijd is dat, hoewel er toch al heel wat kinderen geboren zijn vóór de onze, we tegenwoordig denken het wiel van de opvoeding opnieuw te moeten uitvinden. De adviezen van onze eigen ouders over eten, slapen en corrigeren bekijken we met de grootst mogelijke argwaan, totdat we uiteindelijk ruiterslijk moeten erkennen dat er toch wel iets in zit.

In de zomer van 2016 vroeg de redactie van *NRC* mij te kijken naar de mogelijkheden voor een wekelijkse opvoedrubriek. Ik benaderde om te beginnen al die mensen met wie ik tijdens de koffie en de wijn over onze kinderen had zitten speculeren met het verzoek snel hun prangendste vragen in te sturen.

Wat bleek: ouders willen wel advies vragen, maar louter anoniem. En niet met als voornaamste reden de privacy van hun kind, maar vanwege hun onzekerheid. De opvoeding ligt gevoelig.

Ouders van nu hebben hun eigen leven vormgegeven en willen dat ook met de opvoeding van hun kinderen doen. De keerzijde daarvan is dat als het even niet lukt thuis, ouders denken dat het hun eigen schuld is. ‘Vroeger overkwamen kinderen ons,’ zegt pedagoog Bas Levering, ‘nu ervaren ouders het dankzij anticonceptie als grote zelfgekozen verantwoordelijkheid.’

Daarom zijn we als ouders een beetje onzekerder geworden dan de generatie voor ons, en daarom praten we ook minder makkelijk over wat niet zo goed wil lukken thuis.

Dus zo begon in september 2016 deze anonieme vragenrubriek in *NRC Handelsblad*. De vragen die binnenkomen, zijn een afspiegeling van de tijd. Kinderen die te dik zijn, kinderen die niet van hun scherm loskomen, kinderen die tot hun zesentwintigste thuis wonen. De allermooiste vraag is misschien wel die van de perfectionistische moeder die de opvoeding met zoveel ernst ter hand neemt, dat ze bang is dat haar kind er uiteindelijk even tobberig van wordt als zichzelf. ‘Hoe maak ik van mijn kind een levensgenieter?’ was haar vraag. Het is de laatste vraag in het boek, in het hoofdstuk ‘Onzekerheid, stress en angst’. Mijn redacteur bij *NRC* kreeg er tranen van in haar ogen, en ook de deskundigen smolten van zoveel zorg en liefde.

‘Jullie verzinnen op de redactie al die vragen zeker zelf,’ krijg ik vaak te horen, maar dat is dus niet zo. Alle vragen komen van echte mensen. Ik spreek vaders, moeders, tantes, ooms, opa’s en oma’s met dilemma’s over de opvoeding van hun eigen kinderen en die van anderen. Onder die vraag staat dan altijd dit zinnetje:

Naam is bij de redactie bekend. De rubriek Opgevoed is anoniem, omdat moeilijkheden in de opvoeding zeer gevoelig liggen.

Die vragen leg ik voor aan een steeds wisselend tweetal leden van het inmiddels elfkoppige *NRC*-opvoedpanel, allemaal met een lange staat van dienst, de meesten bovendien zelf ouders. Waar ik deze mensen op heb uitgezocht, is hun werkbare advies. Ze kennen de weerbarstige praktijk, en daarmee de onhoudbaarheid van mooie theorieën. Wat zij zeggen is wijs en praktisch tegelijk.

Dat er in de opvoedrubriek telkens twee deskundigen op een probleem ingaan, laat zien dat er niet één waarheid is. Voor het ene kind werkt nu eenmaal iets anders dan het andere. En om het belang van opvoedadvies verder te relativieren: natuurlijk is het voor het welzijn van onze kinderen belangrijk hoe we ze instrueren over leven, voeding en de wereld. Dat we ze rust geven, maar ook activeren, dat we ze aanmoedigen en afremmen, corrigeren en prijzen, – maar het allerbelangrijkst voor hun welzijn is volgens pedagoog Carolien Gravesteyn ‘dat ouders zelf lekker in hun vel zitten, en gelukkig zijn in hun relatie’. Daar begint het toch mee: er wat lol in te houden met z’n allen.

‘JE BENT MIJN BAAS NIET!’

VRAGEN OVER ZELFSTANDIGHEID, GEHOORZAAMHEID EN DISCIPLINE

‘Eindeloos ouderschap’ heet het, de oprekbare grenzen van de zorg voor onze kinderen. We steunen ze met onze tijd en middelen tot ver in hun volwassenheid. Ouders krijgen tegenwoordig minder kinderen – 1,7 is het gemiddelde per vrouw – en hebben de tijd, de aandacht en soms ook het geld om veel voor hun kinderen te doen en regelen. Sommige ouders doen vanuit hun liefdevolle hart een beetje te veel hun best. Er is voor die ouders een naam bedacht: curlingouders, mensen die alle obstakels op de weg van hun kinderen snel proberen op te ruimen, net zoals in de curlingsport met bezems de baan wordt vrijgehouden. Een van de consequenties, zeggen deskundigen, is toenemend ongemak om grenzen aan kinderen te stellen. Gun je kind een teleurstelling, zeggen ze. Daar wordt het zelfredzaam van.

‘Nee’ zeggen tegen kinderen is volgens pedagogen tegenwoordig voor ouders lastiger dan vroeger. We houden het graag leuk thuis, blijven graag vriendjes met onze kinderen. Deze moeder vindt het lastig om ‘nee’ te verkopen als haar kind om geld vraagt. Terwijl de deskundigen juist zeggen: het is de taak van ouders om hun kinderen financiële zelfstandigheid bij te brengen.

Hoe zeg ik ‘nee’ tegen een verzoek om geld?

MOEDER: ‘Hoe zeg je “nee” als je dochter van achttien voor de zoveelste keer een appje stuurt of je even geld kunt overmaken voor een kaartje voor de film, een T-shirt of een paar schoenen?’

Ik vraag wel eens: “Waarom ga je zelf niet wat meer verdienen?” Ze heeft een bijbaantje, maar ze kan daar niet zo vaak terecht. Ze heeft door de scheiding van mij en haar vader veel meegemaakt, daardoor kan ik niet zo heel streng zijn. Maar ik zie het ook bij niet-gescheiden gezinnen: het is lastig goed geldgedrag bij te brengen in een omgeving waarin alles aanwezig is. Ze krijgt iedere maand kleedgeld, ik betaal haar telefoon, maar er zijn altijd weer andere, praktische dingetjes die ze nodig heeft: schriftjes, al die vriendinnen die jarig zijn. Hup, weer een tientje. Belt ze: “Mam, ik zie heel leuke schoenen die ik echt nodig heb. Wil je misschien vijftig euro overmaken?” Soms zeg ik: “Waarom vraag je het niet aan papa?” Maar

papa reageert gewoon niet op zo'n berichtje.

Ik geef niks uit aan mezelf. Ik gebruik een dagcrème van de HEMA. Het geld groeit me echt niet op de rug, ik werk soms zeven dagen per week om het allemaal te kunnen betalen. Ik ben bang dat ze boos wordt als ik “nee” zeg, en dat ze dan nog minder thuis wil zijn, omdat ze het ergens anders leuker vindt. Ze is al heel vaak bij anderen. We wonen in een dorp, dus als ze uitgaat, slaapt ze bij vriendinnen. Als ze hier is, heb ik ook geen zin in ruzie steeds. Ben ik bang dat ik haar wegjaag. Ze gaat om met kinderen van rijke ouders, dat beïnvloedt haar natuurlijk ook. En ik vind het ook zo fijn als ze het leuk heeft.

“Je moet strakke afspraken maken” hoor je dan van anderen, “meer grenzen stellen” – maar zo makkelijk is het niet. Als je als ouders samen bent, kun je het nog met elkaar bespreken, maar ik ben alleen. Zeg dan maar eens “nee”.

MARGA AKKERMAN: ‘Leren omgaan met geld gaat niet over hoe de relatie is tussen moeder en dochter, of over wat het kind allemaal heeft meegemaakt. Het gaat over wat je het kind meegeeft aan voorbereiding op het zelfstandige leven. Opvallend is dat u heel goed weet hoe het eigenlijk moet. Heel zinnig is uw opmerking dat uw dochter maar meer moet gaan verdienen als ze meer nodig heeft. Dan kom ik toch op het opstellen van een duidelijk budget, met daarin aangegeven de vaste inkomsten uit

zak- en kleedgeld, en de omschrijving van wat daaruit betaald moet worden. Het NIBUD heeft daarvoor richtlijnen. Een kind kan pas zelf leren omgaan met geld als het merkt dat er vanuit de ouders geen rek in zit.

Dat je je inkomsten als kind zelf kunt vergroten door te werken, is in veel opzichten een goede leerschool. U bedoelt het zo goed, maar u onthoudt in feite uw dochter deze leerschool. U kunt dus beter nu uw opvattingen duidelijk maken en uw dochter aan het budget houden, dan later de rekening gepresenteerd krijgen voor het niet geleerd hebben met geld om te gaan. Het leuke van zo'n duidelijk budget is bovendien dat je als ouder spontaan nog eens wat extra's kunt doen als het zo uitkomt.

Geld blijven geven lost jullie relatieproblemen niet op. De relatieproblemen oplossen kan wel leiden tot een budgettaire aanpak die door uw dochter geaccepteerd wordt.'

TISCHA NEVE: 'Soms is het herstellen van verbinding en contact met je kind stap één. Ga met uw dochter zitten, en vertel hoe lastig dit voor u is. "Ik worstel hiermee, ik wil je graag dingen geven, ik wil graag dat je me lief blijft vinden, maar het voelt niet meer goed: ik vind het belangrijk dat je leert met geld om te gaan en het kost mij nu ook te veel." Maak geen verwijten. Geef toe dat u dit zelf hebt gecreëerd. U kunt er niet zomaar boem mee stoppen, dan raak je nog meer van elkaar verwijderd. Ga eens samen in kaart brengen hoeveel geld zij per maand nodig heeft,

en hoe ze dat bij elkaar kan sprokkelen. En bespreek dan eens: “Hoe kunnen we het vanaf nu afspreken? Wat vind jij reëel? En wat ik?”

Ik geloof niet in opgelegde regels, maar in afspraken die je samen maakt, want zo leer je kinderen hoe ze zich kunnen verplaatsen in anderen. Bovendien geeft het ze controle en verantwoordelijkheid, waardoor de kans dat ze in opstand komen minder groot wordt.’

Een ander veelgehoord punt van zorg over zelfstandigheid van kinderen gaat over huiswerk. Ik kan me niet herinneren dat mijn eigen ouders ooit met huiswerk hielpen, maar tegenwoordig is het de normaalste zaak van de wereld dat vader of moeder na een drukke werkdag en een hypergezonde maaltijd nog naast dochter of zoon aanschuift om gezamenlijk aan wiskunde en Frans te beginnen. ‘Is dat nou verstandig?’ vraagt deze moeder van een dwarse dertienjarige vwo-scholiere zich af. Pedagogen Tischa Neve en Bas Levering menen van wel: tieners kunnen nu eenmaal slecht plannen. ‘Maar geef ze wel de regie.’

Moeten we ons kind helpen met schoolwerk?

MOEDER: ‘Moeten wij onze dochter van dertien helpen met huiswerk en planning, of haar laten onderpresteren? Ze is met vwo-advies naar de tweejarige havo/vwo-brug-

klas gegaan. In maart van dit jaar wordt besloten wie van de klas door mag naar het vwo. Ze staat nu met onze hulp negens, achten en wat zesjes en zevens, maar de vwo-norm vraagt een hoger gemiddelde, dat ze net wel of net niet gaat halen.

We zijn niet van die ouders die vinden dat hun kind op het vwo thuishoort, maar we weten dat ze het kan. Ze kan het qua leerniveau makkelijk aan, ze is een harde werker, maar ze is hopeloos in plannen. Ze begint altijd te laat, schat de hoeveelheid stof te laat in, gebruikt haar agenda niet, heeft geen overzicht. Daarom helpen we haar. Zeggen we “begin nou”, controleren we haar agenda. Soms vindt ze dat fijn, maar meestal heeft ze daar geen boodschap aan; dan roept ze: “Nee, nee, nee! Ik wil níets met jullie te maken hebben!”

We weten dat het leerzamer zou zijn als ze een keer door slechte planning door het ijs zakt, maar dan komt ze mogelijk in de problemen, dus ik help haar en zit haar achter haar broek.

De klas is druk, leerkrachten komen vaak niet aan uitleggen van alle stof toe, daarom helpen we haar ook met wiskunde en natuurkunde en vaak overhoren we talen.

Ik vind het lastig om mij er niet mee te “bemoeien”. Niet nu het uur U nadert en de leraren binnenkort moeten beslissen over vwo/havo. De een zegt: “Je moet het haar zelf laten doen”, de ander koopt hulp af met een huiswerkinstituut. Is mijn kind meer geholpen met alles

zelf doen, en waar ligt de grens? Heeft onze begeleiding haar ervan weerhouden een zelfstandiger leerling te worden?’

TISCHA NEVE: ‘Ga op een relaxed moment met haar om de tafel zitten en zeg: “Laten we eens over school praten, want daar hebben we steeds discussies over. Wij denken dat jij vwo kunt, en we vinden het jammer voor jou als dat niet lukt. Dus zitten we erbovenop. Maar wat wil jij en wat zou jou helpen?” Luister en vraag door. Zo geeft u haar mede de regie en komt u er hopelijk achter wat er achter haar gedrag zit.

Nu kunnen jullie afspraken maken die voor iedereen goed voelen. Helemaal loslaten is nu een te grote stap, maar binnen jullie kaders haar zelf meer regie geven en een stem geven, werkt vaak heel goed. Zeg: “Misschien is het nog een beetje te vroeg, maar we kijken of je iets meer verantwoordelijkheid aankunt, met onze hulp.” Dat geeft haar de ruimte om bij jullie te durven aankloppen als het niet lukt.’

BAS LEVERING: ‘Jonge adolescenten kunnen niet plannen. Volgens de moderne neuropsychologie zal de noodzakelijke hersenontwikkeling nog jaren vragen. Het zogeheten studiehuis, dat in de jaren negentig in het voortgezet onderwijs werd ingevoerd en dat veel te veel regie aan de leerling liet, is gelukkig afgeschaft. Uw dochter kan

uw hulp dus goed gebruiken. Probeer je maar eens op je schoolwerk te concentreren als vooral zaken die niets met school te maken hebben, interessant lijken. Blijf haar in dit stadium dus achter de vordden zitten, maar overleg vooral ook over wat ze zelf wil. Als ze zich er niet aan houdt, heeft geen enkele planning zin.

U zegt dat u niet tot die groep ouders behoort wier kinderen koste wat kost naar het vwo moeten. Die ouders gaan vaak lijnrecht tegen het deskundige oordeel van de leraar in. U bent ervan overtuigd dat uw dochter het leer-niveau gemakkelijk aankan. Als de leraren dat met u eens zijn, zou ik er nog maar even tegenaan gaan.

Ga ook eens eerlijk na of het u echt niet uitmaakt of ze vwo doet. Of zit u er zo bovenop dat het voor het kind voelt alsof het wél uitmaakt?’

Het is een breed maatschappelijk fenomeen dat jongeren langer thuis wonen en ook vaker naar het ouderlijk huis terugkeren. Volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek steeg de gemiddelde leeftijd waarop kinderen zelfstandig gaan wonen in vier jaar tijd van gemiddeld 22,8 jaar naar 24,6 jaar. 88 procent van de achttienjarige woont tegenwoordig nog thuis, dat was vroeger minder. De reden: geld. Er is te weinig betaalbare jongerenhuisvesting, en veel werkende jongeren hebben tijdelijke contracten. Thuis blijven wonen is bovendien geen straf, stelt pedagoog Bas Levering.